

2. Економічна історія України : Історико-економічне дослідження: в 2 т. / [ред. рада: В. М. Литвин (голова), Г. В. Боряк, В. М. Геєць та ін.; відп. ред. В. А. Смолій; авт. кол.: Т. А. Балабушевич, В. Д. Баран, В. К. Баран та ін.]; НАН України, Ін-т історії України. К.: Ніка-Центр, 2011, Т. 1, С. 460–463.

3. Мельник Л. Україна і Крим в історичних взаєминах. Відбитка із журналу «Визвольний шлях», чч. VIII, IX і X, 1982 р. Лондон: Українська Видавнича Спілка, 1982. С. 13–14.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-464-4-30>

Кобринець О. С.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов та міжкультурної комунікації
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця
м. Харків, Україна*

ГАСТРОНОМІЧНА ПАРА «ХЛІБ-СІЛЬ» В УКРАЇНСЬКИХ І ТУРЕЦЬКИХ ПАРЕМІЯХ

Народна творчість – це візитна картка етносу. Саме у фольклорі відображаються історія, обрядові традиції, ментальність, гастрономічні уподобання і цінності нації.

В українському фольклорі досить поширеною є гастрономічна пара «хліб-сілля». Українська гостинність і щедрість завжди пов'язувались з хлібом-сіллям. Хліб-сілля, тобто паляницю із сіллям, за давніми традиціями подавали на знак гостинності та поваги до гостей. Крім того, привітання хлібом-сіллям було своєрідним обрядом очищення і захисту господарів дому, адже сілля вважалася оберегом від чорного ока та злих побажань. Ця гастрономічна пара увійшла до наступних українських паремій: *Без солі, без хліба – немає обіда. Без солі не смачно – без хліба не ситно. Хліб та сілля, стриб та й сілля. Без хліба і солі стіл кривий. Хліб-сілля їж, а правду ріж! Їж хліб з сіллям та з водою, живи правдою святою. Як хліба і солі доволі, то й тихо в хаті. Їж хліб з сіллям, з водою, живи правдою святою. Спасибі за розсілля, а хліб свій та й сілля. Ласа віця до солі, коза до волі, а дівчина до кохання. Сілля – омаста, масло – окраса. Без солі, без хліба погана бесіда.* Приблизним змістовим турецьким аналогом останнього прислів'я з

гастрономічним компонентом є: *Eyvel taam, sonra kelam.* (досл. *Спочатку їжа, потім розмови.*). Спостерігаємо вживання рими: *хліба – обіда, їх – ріж, вдою – святою, хліба – бесіда.* Рима часто використовується у пареміях з метою кращого запам'ятовування.

Українські фразеологічні вирази: «водити хліб-сіль» означає *бути з ким-небудь у дружніх стосунках; товаришувати*; «ділити хліб-сіль» – *харчуватися разом з кимось; (перен.) жити спільними турботами, «відвідати хліба-солі» – завітати до когось у гості, «запросити на хліб та сіль» – запросити до себе у гості.* Вище зазначені чотири вирази є різновидом метонімії, а саме синекдохою, коли окрема частина вказує на ціле (хліб-сіль = їжа в цілому).

В турецькій мові ми знайшли декілька паремій з одночасним використанням цього виразу, але в інверсованій формі (*сіль-хліб*): *Bizde tuz ekmeğ hakkını unutmamak var.* (досл. *У нас право на сіль-хліб (=благодійний вчинок) забувати не можна.*) / *Tuz ekmeğ hakkını bilmeyen kör olur.* (досл. *Той, хто забуває вдячність за сіль-хліб, стає сліпим.*) / *Tuz ekmeğ bilmeyen, itten kötüdür.* (досл. *Той, хто не цінує солі-хліба, гірше за собаку.*) / *Tuz ekmeğ hakkı bilmeyen itten kötüdür.* (досл. *Той, хто не поважає права на сіль-хліб, гірше за собаку.*) / *Tuz ekmeğ hakkını bilmeyen, akıbet kör olur.* (досл. *Той, хто не поважає права на сіль-хліб, стає сліпим.*), а також декілька фразеологічних висловів: «*tuz ekmeğ düşmanı*» (досл. *ворог солі-хліба = невдячний; той, хто зрадив людину, яка зробила йому добро або нагодувала*), «*tuz ekmeğ hakkı*» (*право, отримане за гарний, благодійний вчинок = вдячність*).

При перекладі на турецьку з української знаходимо тлумачення *Хліб та сіль!* у значенні перефрази побажання приємного апетиту *Boğaz ola!*

Цікаві вислови народної мудрості знаходимо у турецькій мові окремо з лексемою *сіль*: *Lezzetsiz çorbaya tuz kâr etmez.* (досл. *Несмачному супу сіль користі не принесе.*); *Tatsız aşı tuz neylesin, akılsız başa söz neylesin.* (досл. *Що сіль для несмачної страви, що слово для бездумної голови.*); *Torbada tuzun, kahvede sözün olmalı.* (досл. *У торбі повинна матися сіль, а до кави слово.*); *Tuzdan leziz, sudan aziz bir şey olmaz.* (досл. *Немає нічого смачнішого за сіль та найдорожчого за воду.*); *Yoğurdu tuz, insanı söz öldürür.* (досл. *Сіль вбиває йогурт, а людину слово.*). В останньому прислів'ї зазначимо вживання метафори (*сіль / слово вбиває*). Спостерігаємо порівняння (*що сіль – що слово; нічого смачнішого за сіль та найдорожчого за воду*) та епітети з префіксом *без-* (*lezzetsiz, tatsız, akılsız*).

Висновки. Розглянуті паремії та фразеологізми відображають ставлення до основних продуктів у житті людини будь-якого етносу – хліба і солі. Прислів'я та приказки носять повчальний характер. В них демонструються людські та життєві цінності, вікові традиції та обряди,

важливість поважного ставлення до їжі. Серед стилістичних та художніх засобів виокремлено риму, ритм, порівняння, епітети, метафору, синекдоху.

Література:

1. Тематичний словник популярних українських прислів'їв та приказок з коментарями. Вид. 3-тє, доп. і переробл. / В. М. Северинюк. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2014. 176 с.

2. Фразеологічний словник української мови: у 2 т. / Уклад.: В. Білоноженко та ін. К.: Наукова думка, 1999. Вид. II. 980 с.

3. Aksoy Ömer Asım. Atasözleri ve deyimler sözlüğü. 1-2 Cilt. İnkilap Yayınları, 2015. 220 s.

4. Sarı Sümeyya. Bir Yiyecek Olarak Ekmek ve Ekmekle İlgili Atasözleri ve Deyimler. Lisans Tezi. Türk Dili Ve Edebiyatı Bölümü. 29 Mayıs Üniversitesi, İstanbul, 2014. 67 s.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-464-4-31>

Покровська І. Л.

*доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри тюркології*

*Київського національного університету імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

СПЕЦИФІКА СЕМАНТИКИ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З КОМПОНЕНТОМ-ОНІМОМ У СУЧАСНІЙ ТУРЕЦЬКІЙ МОВІ

У сучасній лінгвістиці актуальним є з'ясування ролі онімів у складі фразеологічних одиниць. Оніми (власні назви) – це індивідуальні найменування окремих одиничних об'єктів, це певні реалії, що в мові називають дійсно існуючий або вигаданий об'єкт, особу чи місце, що є неповторним та єдиним у своєму роді [1]. Більшість власних назв можуть входити до складу фразеологічних одиниць, зокрема власні назви з'являються тоді, коли індивідуальне розрізнення набуває суспільної значущості. Ми виділили такі групи онімів, що можуть входити до складу фразеологічних одиниць: особові імена людей (антропоніми), що дають широкий спектр категорій імен, що, у свою чергу, пов'язано з історією, культурою, особливостями психології людей, із традиціями; назви географічних об'єктів (топоніми); назви